

ZWARTE-KOUSENVRIJAGE

Zwarte-kousenvrijage

Cor F. de Bas

©2015 C.F. de Bas / Uitgeverij U2pi

Titel: Zwarte-kousenvrijage

Auteur: Cor F. de Bas

Uitgeverij U2pi BV (Jouwboek.nl), Den Haag

ISBN: 978-90-8759-503-6

NUR: 300

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUD

1. Uitgevers	7
2. Periode 1936-195?	22
3. Opa	64
4. Gus Vis; een vriend	107
5. Intermediaire actie volgens confessionele principes	133
6. Naoorlogse bruid	164
7. Op eigen benen	179
8. Toewijding in termijnen	215
Nawoord	233
Nabeschouwing	237
Woordverklaring	239

Plaatsen, namen van personen en instellingen, data en situaties zijn verzonnen; overeenkomsten met of verwijzingen naar dezen berusten op toeval en fictie.

HOOFDSTUK 1

UITGEVERS

Normaal gesproken schrijf ik geen boek. Ik schrijf technische verhandelingen. Ook schrijf ik soms, om den brode, een tekst voor een rouwadvertentie. U begrijpt het al aan die technische essays is geen droogbrood te verdienen. Ik ben van huis uit metallurgisch ingenieur, destijds afgestudeerd aan de laten we zeggen: de technische hogeschool te Bandung*). Het is natuurlijk niet echt Bandung, ik wil niemand beledigen. Een colporteur/enquêteur moet iedereen en alles te vriend houden. Instituten als universiteiten moet je dus ook te vriend houden. Die naam 'Bandung' is dus nep. Dat, zo een ingenieursbul, is tegenwoordig in dit land minder dan een zwemdiploma. Tegenwoordig zijn 'Master' en 'Bachelor' in de mode. Ingenieur betekent leven van de bijstand en eten bij het Leger des Heils. Dus toch maar eens een boek geprobeerd. 'Het axiaal kwadratisch oppervlaktemoment geïmplementeerd in de Eulerse knikkracht van Poisson', is het geworden. Een prima boek. Goeie dictie. Zinnen lopen als in een roman. Enige vlijmscherpe stellingnamen ten aanzien van de metallurgische eigenschappen van het Austenitische staal heb ik ook nog geponeerd. Weliswaar over staal met chroom verrijkt, maar dat doet en nu eventjes niet toe. Puntige teksten, al zeg ik het zelf. Twee keer heb ik een Luxemburgse hoogleraar in de metallurgie volkomen voor Piet Snot gezet. Zestig getekende afbeeldingen van een halve pagina. Twaalf tekeningen op uitklappaginaformaat en een voorwoord zitten er ook bij. Vergeet ook niet twee foto's van de 'Siemens Martin kolf' en een paar grote grafieken en curven. Alles weergegeven op schaal 1:200; je reinste wetenschap. Volgens mij is dat boek van mij een ommekeer in de metaalkunde. De hele bestaande metaalwetenschap kan zo overboord.

Toen het manuscript klaar was heb ik het laten lezen aan de vrouwen en mannen van het 'Ijzerkundig Genootschap'. Ze waren wild enthousiast. Ook zij vonden dat de NEN Norm 6770,

‘Staalconstructies - Basiseisen en basisrekenregels voor statisch belaste staalconstructies, zeker als je let op het normartikel 14.4.1.1.1. sub. 12.3A, Juncto 11.3’, herschreven moest worden. Zeker voor wat die sub en die juncto aangaat. ‘Zoek een uitgever dan loop je vanzelf binnen’, was hun advies. Ook in IJmuiden (bij de Hoogovens) waren ze enthousiast. Jammer, maar ze zaten net in een fusie met een Chinees en een Rus maar anders wisten ze het wel. Ook hier weer het advies ‘Zoek een uitgever, eenmaal in druk verschenen dan zijn wij, als staalwalserij, goed voor de aanschaf van zeker 50 deeltjes’. Nou dat heb ik geweten, dat zoeken naar een uitgever. Uitgevers genoeg maar niet genoeg uitgevers die mijn briljante boek wilden uitgeven.

Hoe ik ook sprak en ze voorrekende: ‘Het kan voor 19,95 Euro, incl. BTW, de boekhandel in; uiteraard Paperback, niet gebonden, maar gelijmd. Gebonden zou het 28,33 Euro ex. BTW moeten kosten’. Het hielp niks. Ik heb ze allemaal aangeschreven. De Bezige Wesp, Amos, Querido, Spaarland, De Boekenclub en de SPU, noem maar op. Lulsmoezen en kletsmeierij van heb ik jou daar hadden die fijne heren uitgevers. Opmerkingen als: ‘het past niet in ons fonds; het is te technisch voor onze portefeuille; goed van kwaliteit maar het valt buiten ons markt bereik; niet maatschappelijk relevant’, hoorde ik overal. Misschien met wat erotiek in ieder hoofdstuk is het te slijten, vonden sommigen. Niemand wou het hebben. Ik moest het maar eens bij een z.g. wetenschappelijke uitgeverij proberen. Ik ben toen maar de wetenschappelijk uitgeverijen gaan afstruinen.

De wetenschappelijke uitgeverij, wat een drama. Wat voor kreten er op hun koperen naamplaten gegraveerd staan, het stelt niks voor. ‘Academie’ hier en ‘Educatieve’ daar. Dan als het zo eens uitkwam was het weer ‘Antropologie’, dan weer ‘Politologie’. De totale platmaker was ‘Sociologie’, daar deden ze allemaal aan. Techniek? Ho maar.

Ik heb het nog aan mijn hart. In Amsterdam heb ik de hele Herengracht afgestruind. De meest prestigieuze herenhuizen ben ik binnengewandeld. Te woord gestaan door de meest mooie receptionistes, blonde meiden met een paardenstaart, allemaal met een voorhang die zomaar je ogen uitstaken, middelste als een wesp, kort

rokje en naaldhakken. Die rot meiden lieten je alleen maar door als je een kaartje bij je had. Dat had ik gelukkig; had ik nog over uit betere tijden. Dan naar boven naar de afdeling nieuwe manuscripten: 'De Redactie'. Na een half uur wachten werd je bij een meneer toegelaten, zo eentje met van dat verwarde haar en een zware hoornen bril op zijn ponem; een typische intellectueel. Wat een commentaar hadden die gasten, alleen maar afzeikerij. Duizend excuses om jouw boek niet uit te geven.

De één gaf alleen maar sociologisch werk uit. Een ander zocht zijn portefeuille-uitbreiding meer in het astrale werk. Een derde deed alleen aan 'romantiek zonder geslachtelijke omgang binnen het huwelijk'. De vierde deed hetzelfde maar dan wel met die omgang buiten het huwelijk. Niemand van die knapen (er werken geen vrouwen op die hogere etages) deed in Staal en IJzer, zeg maar in metallurgie. Corrosie daar hadden ze nooit van gehoord. IJzer en staal wat is dat nou weer? vroegen sommigen zich af. Terwijl ze allemaal op een metalen fiets of een scheve (ijzeren) schaats rijden. Ondertussen zaten ze wel allemaal in een peperduur grachtenpand. Zo een kast met een pothuis aan de voorkant en een achterhuis in de tuin. Een staf aan personeel, een kantine, een personenlift, hadden de meesten ook nog. Allemaal een te gekke dure laptop van Dell (gehuurd natuurlijk, maar toch) op hun bureau. Voor de deur een Porsche. Nergens een Trabant. Waar ze het van doen? Ik weet het niet.

Eindelijk bij grachtenpand nummer zoveel aan beland. Het bleek een pothuis* te zijn dat half onder het straatniveau lag. In dat pothuis/souterrain zat die uitgeversclub. Een naamplaat ooit aangeschaft in een ver verleden, vermoedelijk ver voor de Boerenoorlog*, sierde de voorgevel van het souterrain. Het was een wit geëmailleerd bord met in blauw uitgevoerde krulletters. Figuren op dat bord voorstellende een dame in een langgewaad, een hoofd vol lang krullend haar. Volledig vormgegeven in de slaoliestijl*. Verder gaven de roestvlekken rond de bevestigingsschroeven het geheel een armoedige en belezen indruk. Op het bord stond de naam van de uitgeverij: Loon en Pinkster v.o.f. Sinds 1848, (Amsterdam-

Groningen-Batavia-Pretoria). (-Batavia*-Pretoria* was met een witte verf overgeschilderd). Daaronder stond in een veel kleinere krulletter: Uitgevers van belletrïe, educatieve en technische boeken, economische tijdschriften en handelswetenschappelijke periodieken.

Na een smalle stenen wenteltrap afgedaald te zijn kwam ik in de ontvangsthal; een kleine ruimte die verlicht werd door een klein raam dat in de gevel van het pothuis bleek te zijn aangebracht. Een receptioniste (met een stijve geblondeerde blonde haarknoet, volgens de methode: Blitzmädel* domineerde de ruimte. Gekleed in een zwart/donkergroen mantelpakje, een jasje met drieknoopsluiting type: Jagershuis* en een nauwsluitende rok, met onder dat jasje een maagdelijk witte blouse met een hooggesloten gesteven kraagje compleet met een parelkettinkje, zat ze daar als een vorstin in een troonzaal. Een zekere ingetogen wellustigheid straalde uit haar zwaar met rood paarse lippenstift opgemaakte mond. Om haar heen hingen aan de wand ingelijst in zwart/wit foto's. Koppen met gezichten van mannen met knevels en vadermoordenaars om hun strottenhoofd keken de ruimte in. Allemaal kerkvorsten, dat zag je zo. Verder was het één en al christelijke spreuken wat de klok sloeg: 'Als je niet kan slapen ga dan geen schaapjes tellen maar met de herder praten'. Nog een die mij trof: 'Jezus: de rode looper naar Gods troon'.

Verder stonden er uitstalkasten met achter glas de werken die in de loop der tijd waren uitgegeven. Boeken over boeren die hun erf verdedigden tegen den boze. Veel omslagen met verpleegsters kopjes: 'Zuster Jannetje van zaal drie'; Zuster Jannetje verliefd'.

'Boer Wortel in de Swartberge'; 'Die Bantoe as Stamme en Volke' en 'Die Brandwag: Tydskrif vir Kuns en Lettere', dat soort werk was ook aanwezig. Verder was ter plaatse een groot aantal edities uit de zogenaamde Foortjesreeks boeken. 'Foortje als kleuter', 'Foortje als bakvis', 'Foortje als jonge vrouw', 'Foortje verliefd', 'Foortjes verloving', 'Foortje als bruid', 'Foortje als moeder', 'Foortje haar scheiding'. Het technische werk bestond voornamelijk uit zelfhulpboeken: 'Pottenbakken op zolder' en 'Zagen zonder lawaai'. Ook was aanwezig: 'Maken en hergebruiken van zelf vervaardigd toiletpapier'. Nergens

stond er iets over echte harde techniek. Hoewel een boekje genaamd: 'Metselverbanden voor de jonge gezelmetselaar', gaf enige hoop. Ook een aantal medische zelfhulpboekjes waren in de loop van de tijd door deze uitgever in de markt gezet. Boekjes als: 'Bestrijdt erfelijke aandoeningen met mosterd', 'Zenuwaandoeningen in de openlucht' en 'Bestrijdt Jeuk met Keuk*', prijkten achter glas.

De godin in burger keek mij nieuwsgierig aan. Met een lijzige stem vroeg ze naar het doel van mijn komst. Ik vertelde haar dat ik: 'Een beginnend schrijver was. Eigenlijk was ik ingenieur, in de metallurgie. Dat ik door een innerlijke stem gedreven schrijver wou worden. Dat ik al vele kleine publicaties in de reclamefolderwereld op mijn naam had staan. Ik wou', zo ging ik verder 'thans de grote sprong wagen om door middel van een door mij geschreven boek over de IJzer- en Staalbereiding, mij voor immer te scharen onder de grote schrijvers van ons land. Dat thema IJzer en Staal was slechts een begin. Als dat boek eenmaal in druk verschenen c.q. goed ontvangen zou worden door de literaire recensenten en het lezende publiek, dan zouden meerdere manuscripten volgen die een romantischer thema als kern hadden. Ik zou dan uiteindelijk kunnen gaan behoren tot een der grootste romanciers van ons land; wellicht van de gehele westerse wereld, uitgezonderd Zuid-Amerika.' Ze keek mij aan, monsterde mij en deelde mij, vermoedelijk, in in de categorie idioten. 'Ik zal kijken of een van onze redacteurs u kan ontvangen.' Na enige telefonische raadplegingen vertelde ze mij dat ik verwacht werd door de hoofdredacteur binnenlands proza. Die hoofdredacteur zou mij opwachten achter de derde deur aan de linkerkant van de gang op de eerste verdieping.

Na een lange trap beklommen te hebben, die inderdaad uitkwam op de gang van de eerste etage, trof ik een aantal zware eikenhouten deuren aan. Al die deuren hadden een opschrift. Een deur met 'Redacteur poëzie'. Een andere deur met 'Ingenomen manuscripten'. Wat verder een deur met er op aangegeven 'Bellettrie en Damesromans'. Een vierde deur werd gesierd met 'Techniek en Periodieken'. Eindelijk trof ik, met het opschrift: Redactie Techniek, Bellettrie, Binnenlands proza, een vijfde deur. Op die deur klopte ik aan. In de kamer achter

die deur resideerde een strenge oude heer van het type grijze, oude filosoof van zeker naar ik schat een jaar of zeventig. De kwieke oude sprong van achter zijn bureau vandaan en kwam met een positieve open houding op mij af. 'Van Loon aangenaam', riep hij luid. 'Bras aangenaam', antwoordde ik even open en positief.

Daar had ik naar later bleek de eigenaar en enige vennoot van de uitgeverij tegenover mij. Hij vroeg naar het doel van mijn komst. Ik vertelde het een en ander. 'Metallurgisch ingenieur', dat verbaasde hem. Ik begreep uit zijn opmerkingen, terwijl hij mijn manuscript doorbladerde dat technneuten geestelijk te eng gericht zijn om een boek te schrijven over welk onderwerp dan ook.

Ik was hier op bedacht. Het betrof hier een verwijt dat in brede kring algemene bekendheid had verkregen. Ik wist dat sinds onze zware industrie naar de zogenaamde lagelonenlanden was verhuisd en de dienst in dit land, publicitair, wordt uitgemaakt door gemankeerde doctorandussen en ontspoorde beroepssociologen, iedere ingenieur zo wie zo verdacht is. Deswege had ik, ter ontzenuwing van die ingenieurs-engheid altijd een kleine handgeschreven dichtbundel op zak met gedichtjes die ik geschreven had in mijn studententijd. Kroeggedichten die thans prijken op tegeltjes in menig toilet van een openbare gelegenheid waar men alcoholhoudende dranken schenkt. Ook had ik wat overjarige krantenknipsels bij mij van door mij geconcipieerde reclameteksten. Alles uit de tijd waarin ik uitgroeide van knaap tot man. Zo verdiende ik, als student, indertijd wat bij door soms mijn dichtader ten dienste te stellen van de commercie. Het meeste was kroegjool, niet onverdienstelijke platte praat, soms puntige onwaarheden. Ik overhandigde hem de dichtbundel, een schoolschrift volgeschreven. Het mapje met krantenartikelen overlegde ik eveneens. Hij bladerde ze door en glimlachte bij het rijmel:

'Heren weest immer scherp van blik en vast van hand, mik in het midden en niet op de rand.'

Ook het overal bekende:

‘Heren doe de bril omhoog, de dames zitten graag droog’, ontlokte een duidelijk glimlach.

Ook mijn reclametekst van eertijds:

‘Dames blank en bruin, koopt uw nylonlingerie bij modehuis Kruin. Ook gespecialiseerd in grote maten bustehouders, step-ins en korsetten.’

Die laatste zin: ‘Ook gespecialiseerd etc.’ was destijds toegevoegd door de weinig muzisch, aangelegde heer Kruin Sr.; dit buiten mijn weten om. Maar goed beschouwd doet dat niets af aan het feit dat de eerste door mij geconcipeerde zin wervend en briljant is.

Ook mijn reclameslogan destijds in het weekblad ‘De Bazuin van de Westkant’ opgenomen als puntgedicht betreffende ‘leverworst’ viel in goede aarde:

‘Hij die leverworst eet of een weduwvrouw trouwt zal nooit weten wat er voor hem in is gedouwd. Maakt aan die onzekerheid een einde en koopt uw verse vleeswaren bij keurslagerij Van der Leinde. Voor op het brood, bij de borrel en het bier koopt u uw leverworst alhier. Proef ook onze ballen voorgebraden gehakt, eigen gemaakte braadworst en saucijzen.

Vers uit moeders keuken en tegen de laagste prijzen.

Gevestigd aan de Omloop 340 A alhier sinds 1884.

Van vader op zoon.

Is onze kwaliteit goed en waarachtig.

Uw klandizie is ons loon.’

‘Vergeet ook mijn literaire bijdragen niet, hier hebt u overdrukken van artikelen die ik heb geschreven in ‘Gezond Ouderschap’ zoals: ‘Slaan bij opvoeden?’ en ‘Belonen met snoepgoed?’ Ook uit de Bromfietskampioen heb ik werk meegenomen. Een artikelenreeks zoals: ‘De Braderie te Uithoorn’ en ‘Het nachtleven in Bennebroek’ baarden destijds enorme bewondering.’ Een map met die drukwerkvoortbrengselen gooide ik op zijn bureau.

Hij bladerde alles door en reageerde op het door hem beoordeelde werk met: 'U hebt duidelijk een muzisch talent. Dichten en schrijven dat kunt u. Dat is helder. U vermaakt echter een kwintijn met een sonnet en die samen weer met een Franse ballade. Het moet echter gezegd dat alles in uw gedicht rijmt dat is tegenwoordig al heel wat in een tijd waar trouw op schooltas rijmt en niet op houw of miauw.

Al die moderne experimentele poëzie is de dood in de pot voor iedere uitgever. Neem nou zo een jongen (bij God ik ben even zijn naam kwijt) met:

'de decoraties die zich schurken
aan het verwennende nut waar in je waant
dat je woont en wenst dat je wint'.

'Het rijmt niet en niemand begrijpt de strekking. Commercieel niet haalbaar.

God beter het mij, maar als de man nou had gerijmd met :

'de decoraties die zich schurken
aan het verwennende nut waar in je waant
op menig borst van al die plurken
dat je woont en wenst dat je wint
als je, je voorwaarts baant
naar de kroeg waar je drinkt een pint
met bier gevuld en niet met thee met mint'.

Zo een gedicht dat zal nog niemand begrijpen maar het rijmt tenminste. Aan dat soort van moderne dichters ben ik bijna kapot gegaan; voor een uitgever is het de dood in de pot, dat geschrijf van die moderne poëten. Als ik destijds weer een of andere baardaap aan mijn bureau kreeg met een manuscriptenbundel vol met niet-rijmende gedichten zei ik duidelijk: 'Of je laat het rijmen of je sodemietert op met je prietpraat'. Dat sprak zich snel rond in poëzie scheppend Nederland: 'met Pinster kun je de kachel niet meer aanmaken'. Sindsdien ben ik mooi van die knakkers verlost. Wat een ellende was het die poëzie van ze. Bijna failliet gegaan, dat was

ik op die gedichten van ze; zeshonderd bundeltjes in druk en maar honderd ervan verkocht, ga d'r maar aanstaan. Zelfs de directeur van de Nederlandse Bank houdt dat geldelijk niet lang vol.

Trouwens, uw gedichten doen mij denken aan die van Jacq. Perk, niemand begreep hem, hij begreep zichzelf ook niet helemaal maar alles wat die man op papier heeft gezet rijmt. Bij u rijmt het tenminste ook. Alleen uw dictie kan nog wat beter. De strofe-indeling doet mij denken aan psalm 139; doch dit terzijde. Het enjambement en de rijmschema's kunnen wat beter. Het zijn bijna-rijmsels, dat is goed, het toont uw talent. Tja dat boek van u, over dat ijzer en dat staal. Het zal niet mee vallen het op de markt te brengen. De uitgeverij heeft het heden ten dage zeer moeilijk. Toen begon hij een klaagzang, gemengd met goede raad.

Het probleem is dat techniek, als literatuur, niet verkoopt. In Nederland doen we in gevoelens, niet in techniek. Een verwarde milieuactivist met een windmolen in zijn tuin heet bij ons een energieleverancier, als die activist daar over publiceert dan is hij opeens een schrijver.

Techniek zit in China en India; daar zou uw boek direct een bestseller zijn. Als u hier een boek wilt uitgeven dat moet het vol zitten met gevoelsproza, of het moet gaan over complexe menselijke relaties. Wat het ook goed doet zijn verhalen van overleden vaders die tijdens leven homo waren of moeders die aan groepsseks hebben gedaan, al dan niet als lesbienne.

U kunt schrijven. Uw bent prozagevoelig. Als u per se een boek wilt schrijven, schrijf dan over een gecompliceerde jeugd, een gebroken relatie. Wat het ook goed doet is een bekentenis over een liefdesbreuk; wie de liefdesbaby kreeg toegewezen; hoe de verdere boedel werd verdeeld. Ga in op de manische dieptepunten van u en uw wederhelft tijdens de afhandeling van de kinder- en partneralimentatie. Schrijf altijd binnen een beperkte woordenschat, in een eenvoudige zinsstructuur; geen moeilijke woorden en zeker geen bijzinnen. Gooi er, voor het niveau, toch een paar moeilijke woorden tussendoor zoals:

conceptueel, promiscue, complexe metaforen en perceptie; maar nooit meer dat twee per hoofdstuk.

Gebruik nooit woorden als neuken, lul of kut. Vergeet niet dat mensen die thans nog een boek lezen, bijna allen afkomstig zijn uit een zogenaamd beschermd milieu. Hun jeugd werd gekenmerkt door een vader (een trouw lezer van 'de Sportkrant') die als boekhouder zijn brood heeft verdiend en een moeder als huisvrouw die literair niet verder is gekomen dan het tot zich nemen van de inhoud van enige rozenromans. Marie van 't Schoont, haar boek: 'Liefde komt nooit te laat' doet het in die kringen goed.

Nog meer adviezen zoals: 'weinig woorden veel blanco regels; nooit meer dat 100 à 150 pagina's met grote letters en niet meer woorden dan laten we zeggen 300 per bladzijde', kreeg ik mee.

Het was een vakman, dat begreep ik wel.

Hij zat, zo bleek later in het gesprek, kantoor te houden in zijn uppie op die verdieping van dat grachtenpand. Die juffrouw beneden die deelden ze met z'n zessen. Zes huurders van wie er twee advocaat waren en drie notaris verdeelden op die manier de kosten.

Financieel moest ik van het schrijverschap niet veel verwachten; dood in de pot zo gezegd. Hij stencilde bij wijze van spreken zijn eigen pagina's en bond ze zelf in, bracht ze daarna naar de boekhandel. Zo kun je nog wat verdienen, anders redt ik het niet', vertrouwde hij mij toe. Verder vertelde hij dat de overige deuren op de gang zo genaamde nep-deuren waren, goed om geldschietters en leveranciers te imponeren.

Hij vervolgde zijn bekentenis: 'De hele technische uitgeverij ligt tegenwoordig op zijn achterste. Alles wat er van techniek te weten valt halen ze thans van het Internet'; daar was hij tenminste eerlijk over. 'Tegenwoordig gaat het vooral over: romantiek, relatieopbouw, zelfontplooiing, seksuele geaardheid; kanker en Alzheimer doen het ook aardig. Voorts is er veel te verdienen aan boekjes over astrologie. praten tegen bomen, zelfmeditatie hier, een gemankeerde

jeugd daar, allemaal bewustzijns- en zelfprojectie boeken, die geven een uitstekende oplage. Vergeet ook niet de telekinese zoals lepels buigen en dingen in de brand steken op afstand, daar in die gebieden zijn nog een paar euro'tjes te verdienen. Ook biografieën van nonnen en paters (geheimen van het kloosterleven) doen het goed; techniek, ho maar. Nederland doet niet meer aan techniek, dat is allemaal vertrokken naar het buitenland. Alleen romantiek, kookboeken, loungen en barbecue dat verkoopt nog een beetje in dit land. Zelfhulp boekjes met titels als: Hoe verbouw ik mijn voortuin? Hoe kan ik mijn partner boeien? Maak je eigen geluk! Bevredig je zelf! Hoe versterk ik mijn levenspositie? Transcendentie hier en immanentie daar; vergeet ook de yoga niet. Dat soort beuzelarijen verkoopt.' Kortom: 'begeef je in het gelukssegment'.

Heftiger vervolgde hij: 'Ikzelf ben aan de techniek destijds bijna financieel kapot gegaan met de prachtuitgave van: 'Kalk- en Metselverbanden'. Met de uitgave van het boek: 'Timmer je eigen brandkast uit sloophout', had ik de curator over de vloer. Aan techniek begin ik niet meer. Thans geef ik een boekje uit van een dame die aan instralen doet. Met de linkerhand nog wel. Tachtigduizend deeltjes verkocht in een week. Daar kun jij met je ijzerbereiding van dat austenitische-staal nooit tegenop. Probeer het maar niet.

Begeef je in de astrologie of beschrijf de achterstand rond het dorp van Lage Vuursteen ten opzichte van het gehucht Otterspoor. Denk niet dat ijzerbereiding ook maar enige kans maakt'. Ik bracht hier tegen in dat 'Hugo Claus zijn eerste werk over experimentele poëzie ook niet direct een kassucces was geworden maar dat daarna door de verkoop van zijn latere werk, over de suikerbereiding, het schip met geld de haven binnen liet lopen. 'Wie zegt mij niet dat mijn 'metallurgische eigenschappen van het Austenitisch-staal' ook niet de opmaat is voor verder succes'.

Hij dacht na. Zag wel dat hij aan mij een doorzettertje had. Ik zaagde te lang door. Ik was een klootzak die gelijk wou hebben, hij wou van mij af. 'Probeer het eens bij 'Uitgeverij De Vlieg' hier verderop. Die gasten ken ik nog van vroeger. Heikneuters maar goed voor hun geld.

Pas op voor hun hoofdredacteur, een oud SS'er, eentje die nog aan het oostfront* heeft gediend. Overigens een beste kerel tegenwoordig. Zijn vader (een NSB'er van het eerste uur) gaf ooit een aantal Duitsgezinde boekjes uit, ik meen in 1943, in de bezettingstijd. Werkjes als: Hoe moet ik zuinig koken in oorlogstijd? Hoe kan ik zelf kippen houden? Hoe leg ik zelf een moestuin aan? Hoe handel ik bij ziekte en ongelukken in oorlogstijd? Hoe blijf ik fit? vlogen over de toonbank en niet te vergeten de door hem geredigeerde prachuitgave: 'Mama vertel eens wat van Adolf Hitler', geschreven door Johanna Haarer, een bestseller in zijn tijd. Wellicht past jou boek in hun portefeuille.

Ga ook eens langs bij Uitgeverij Nodeus en vraag naar de heer Van Hoof, vroeger was die gast het hoofd van uitgeverij Nenasu een NSB club van heb ik jou daar. Ooit gaf die Nenasu in 1942 'Jeugd in de branding' uit van Hilda Bongertsman: 20.000 Exemplaren verkocht in een maand tijd. Toen waren uitgevers nog belangrijk. Thans zijn ze met een verkochte oplage van 300 deeltjes over 'Esoterie' hier en 'Boomkunde' daar al heel gelukkig. 't Vak van uitgever stelt niet meer zo veel voor.

Wat je ook kunt doen is eens langs gaan bij drukkerij 'de Vooruitgang' vroeger tijdens de bezetting bekend als uitgeverij 'De Schouw'. Vraag dan maar naar meneer Barends die werkte vroeger voor 'De Hamer'. Als grote schrijvers had hij Lutkie en Eekhout in portefeuille. Dat is allemaal voorbij. De mensen hebben geen idealen meer.

Ik reageerde niet, hoorde hem maar aan. Gekwaak van een relikwie. Hij merkte mijn aarzeling en vervolgde met: 'Weet je wat jij moet doen'? Hij gaf meteen maar het antwoord: 'Ga naar de maandelijksse borrel van de uitgevers van technische zelfhulp boekwerken. Op de eerste maandag van iedere maand houden ze die borrel. Bouw daar een netwerk op. Praat met ze mee, ze zitten dan altijd in Americian aan de Leidschekade. De lichte en middel zware industrie, of wat daar nog van over is, zit er achter. Alles wordt betaald, een hele salade-bar staat tot hun beschikking. Zuipen en vreten alles tot in het oneindige, op kosten van een paar grote aannemers. De Hoogovens, ook de

Gistfabriek, een paar grote doe-het-zelf zaken en de jongens van de balatum betalen de hele reut. Verder dragen 'Nederland Gidsland', de VVV en gasten van de 'Passer en het Voorschoot' samen met de 'Rijtery' een paar stuivers bij. Probeer daar je boek maar te slijten'. Dat was zijn advies, eerlijk waar.

'Laat een kopie van je manuscript maar achter bij de receptioniste; dan kan ik het later nog eens op mijn gemak bekijken, dat voegde hij me ook nog toe.

Verder gaf hij nog wat joviale raad: 'Waar je het ook weleens kan gaan proberen is bij de 'Bijbelstichting' hier verderop. Ze zijn van het houtje* maar eigenlijk zijn het patente lui. Ze lustten wel een borreltje, vooral die ouwe. Vroeger deden ze veel in bidprentjes, tegenwoordig geven ze, gedwongen door de ontkerkelijking, ook wel eens een wereldsboekje uit. Veel gaat over gevoelens. Ken je de boekjes: 'De ratio in gevoel', 'De perceptie van de derde weg' en niet te vergeten 'Blij, Bang en Emotioneel'. Ken je ook niet die overgang boekjes: 'Menopauze in het kwadraat' en 'Meno-acrobatiek'? Nee, jammer want ze doen ze in de winkel voor 12,90 euro, het lammert die gasten altijd nog een dikke 3 euro per deeltje. Het blijven natuurlijk zakenlui die papen. Ik heb gehoord dat ze ook iets in techniek willen gaan doen; in de verre toekomst dat wel. Het kan geen kwaad om er vroeg bij te zijn, dus wip er maar eens langs. Zeg maar dat ik je heb gestuurd'.

Ik ernaar toe, weer een paar trappen beklommen en ontvangen door een dikke man, een ex-priester denk ik. Knijp brilletje op zijn neus. Een blotebillengezicht als de heilige Janssen. Ook hier dezelfde jammerklachten.

Hij vertelde een verhaal dat niet veel afweek van dat van zijn voorgangers, hetzelfde gezeik, lood om oud ijzer. Hij stak ongevraagd van wal: 'Mijn vader deed destijds in heiligenlevens en bidprentjes. Met de brieven van Petrus Abelardus aan Héloïse is hij destijds schathemeltjerijk geworden.

Je moet weten dat het, in de jaren dertig van de vorige eeuw, een heel schandaal werd toen die affaire tussen Heloise en Petrus boven water kwam. Die Petrus zou destijds, zo rond het jaar 1117, in Parijs een kindje hebben verwekt bij Heloise; en dat nog wel tijdens hun gezamenlijk avondgebed. Heloise was nota bene het nichtje van de domkanunnik bij wie Petrus in huis woonde. Heel rooms-katholiek Nederland stond op zijn kop. Een priester die, tijdens het gebed, gevrijd had met een nichtje van een andere geestelijke die bovendien zijn kostbaas was, dat was eventjes een tandje te veel in die preutse tijd zo tussen de beide wereldoorlogen.

Maar toen kort daarna, na degelijk historisch onderzoek, eveneens bekend werd dat die oom/kanunnik de ballen van geile Petrus eraf liet halen en dat hij die Petrus daarna, zonder ballen, vrolijk verder ging met zijn gebed en met de contacten tussen hem en Héloïse, is die oudeheer van mij helemaal binnengelopen. Ieder nonnenklooster, iedere rooms-katholieke meisjesschool, wat zeg ik, maar dan ieder ook ieder rooms-katholiek gezin wou ineens, op de boekenplank, een verslag van die contacten in bezit hebben: in druk, genaaid en gebrocheerd gebonden moest het in de boekenkast. Een gecasteerde zondaar die berouw toonde door constant te bidden tijdens de castratie en daarna vrolijk brieven schreef aan zijn meisje, dat was nieuws. Honderdtachtigduizend exemplaren, van die gebundelde brieven verkocht, waarvan honderdduizend ‘onder de toonbank’ in Brabant en Limburg alleen al. Schandaal verkoopt tegenwoordig en verkocht destijds ook al.

Iedere zichzelf respecterende devote non wou ineens haarfijn weten hoe het daar in dat Parijs van 1117, tijdens een gebed nog wel, was toegegaan. Opeens wilden de meeste nonnen ook een privé-gebed met zo’n Petrus Abelardus.

Het was pure privé-devotie in die dertiger jaren van de vorige eeuw; de crisistijd; de grote depressie. In tijden van economische tegenslag zoekt men het ‘rond het kruis’.

Jammer, maar die tijden zijn voorbij. Heiligenlevens, bidprentjes en techniek verkopen tegenwoordig niet meer. Ik ben bijna failliet gegaan op: 'De metselsteenverbanden in Oost-Nederland', en op 'de belijdenissen van Augustinus. Je moet het tegenwoordig zoeken in relatieproblemen, het omkatten van geslachtsdelen, echtbrekers, incestueuze handelingen. Techniek, ho maar, begin er niet aan. Schrijf maar over je jeugd en je familie, je eerste verkering, dat soort werk.

Ik ben de deur bij hem uitgegaan; mijn kaartje en mijn manuscript heb ik achtergelaten.

Met zijn raad in mijn achterhoofd ben ik gaan schrijven; over mijn jeugd en de mensen die ik toen gekend heb; over mijn broodwinning in de kruiden en elixers. Die receptie van die industriëlen heb ik nooit bezocht.

HOOFDSTUK 2

PERIODE 1936-195?

Twee mannen hebben mij, los van mijn ouwelui, gevormd in mijn jeugd, die twee springen er uit; zeg maar. Noem het opvoeders. Mensen die je vormen in je jeugd bepalen wat het later worden zal. Zijn die vormgevers bankrovers dan zit de kans er dik in dat je later ook een bank gaat beroven. Is je vormgever een minister dan wordt het later voor jou vast een Kamerlidmaatschap. Mijn jeugdvormgevers? Het waren geen filosofen of agogen; het waren aardige mensen met weinig ethiek, eerder slim dan wijs. Ik ben dus geen filosoof geworden maar meer een handige jongen. Die mensen waren mijn opa (de vader van mijn vader) en Gus Vis (een buurjongen).

Gisteren heb ik hem nog gesproken mijn jeugdheld: Gus Vis een oude SS'er. Ik ken hem al mijn hele leven. Het gesprek hield ik gaande, hij zweeg meestal. Een bijna demente oude man van in de tachtig zegt niet zoveel. Een wisselvallige levensloop gekoppeld aan geluk in zaken heeft hem schatrijk gemaakt. Op zijn nulde jaar is hij gereformeerd gedoopt, op zijn twintigste de SS* in gemanoeuvreerd, en later, om die SS-periode goed te maken, in Korea* dienst gedaan als soldaat van de VN. Daarna als kamerverhuur-exploitant aan de zelfkant beland en daar zeer vermogend geworden.

Dat hij nog geplaatst is in verzorgingshuis 'Huize Bukker' in de Koning Willem III laan, is door mij gekomen. Een jaar geleden was ik bij hem op bezoek in zijn woning, zijn 'Paleisje' vlak bij de Albert Cuypmarkt. Zijn hele kostbare 'rijkelui interieur' had hij bevuild, zo van onderuit zijn zijden kamerjas van goudbrokaat. Al zijn 'Perzen', zijn 'Ivoor', zijn 'Berenkleed' met originele berenkop, zijn 'Tijgervel' met opengesperde tijgerbek, zijn 'marmeren naakten', alles onder de uitwerpselen! Hij pieste vaak tegen een nogal duur uitziend chinees kamerscherm, zuivere 'Antiek look'; hoog lak; duur als wat.

Ik kon het weten, had het destijds voor hem op de kop getikt voor drie 'ruggen*', handje contantje. Helemaal uitgebeten, door de pis, was dat scherm. Jammer van zo'n mooi scherm, zo maken ze het tegenwoordig niet meer na. Verder waterde hij ook in de meterkast. Pieste op die manier de elektra- en gasmeter onder! De deur van de meterkast zat vlak naast de deur van de WC; zo is het begonnen. Hij wist wel dat het foute boel was, dat urineren in de meterkast. Toen had hij nog een excuus: 'Sorry, die rotdeuren lijken ook zo op elkaar'!

Vier jaar geleden was het begonnen; 'ouderdomsdepressiviteit' stelde de huisarts vast. Librium dat moest helpen. Potten vol slikte hij, tegelijk met sterke drank en sigaretten. Hij nam die librium in met onverdunde wodka met ijs. Hij werd van alleen librium ook niet vrolijk. 'U moet eens meer naar uw lichaam gaan luisteren, dan wordt u vast minder neerslachtig', had de huisarts tegen hem gezegd. Dat lichaam wou een liter wodka per dag opdrinken en twee pakjes sigaretten oproken. Hij hoorde als hij goed naar zijn lichaam luisterde: 'Drink Relsky!' en 'Rook Miss Blanche!' Goede wodka die Relsky daar niet van en die Miss Blanche sigaretten zijn ook niet gevuld met 'apenhaar'. Daarna, na een dag van drank en roken, begon het. Vaak was het eruit alvorens hij de wc-pot bereikt had. Dat, naast de pot gaan, werd opgelost door een sociaal werkster van de thuishulp. Zij zorgde voor een ondersteek. Niettemin bleef hij steeds eenzamer achter in zijn 'Paleisje'. Toch had hij, tussen al zijn ellende door, nog wat goede raad voor mij, zijn oude buurjongen; meer als een zoon zag hij mij. Tenslotte is hij dik acht jaar ouder dan ik.

Zijn hele leven lang deed hij in 'windrichtingen'. In mijn jeugd hield hij me voor: 'Waai altijd met de juiste wind mee Bas, dan kom je het verst!' Het was nu ook weer 'ouwe raad' die ik wel kende: 'Bas, ouwe gabber, waai altijd met de juiste wind mee, let op de windrichting en sla dan toe. Heb ik ook gedaan en kijk eens wat ik heb bereikt met alleen een diploma van de Lagere Land- en Tuinbouwavondschool op zak. Alle Latijnse namen van de gewassen; de tuin- en perkplanten en het onkruid heb ik op die school uit mijn kop moeten leren. Nooit

wat mee verdiend met al dat Latijn. Door met de wind mee te waaien ben ik rijk geworden en niet door Latijnse namen te leren. Onthoud dat goed!’ Pochen, dat kon hij nog als de beste, die ouwe pooier. Een kat die ik mooi in mijn zak kon steken: ‘Met alleen te studeren kom je er niet, blijf je een armoedzaaier’. Dat wou hij mij nog eventjes vertellen, die laatste keer dat ik bij hem op bezoek was. De stanklucht was te snijden. Hij was bezig, aangestuurd door zijn demente brein, de kamerdeur steeds maar weer open en dicht te doen. Toch, in een flits van helderheid, raadde hij mij aan, eigenlijk een bevel: ‘Bas schrijf toch eens een boek over jouw en mijn leven. Ik vergeet zo langzamerhand alles, mijn kop is net een zeef. Alles wat ik ooit wist, slipt erdoor! Rehabiteer je nou toch eens! Geruchten zijn er dat jij in de ivoorhandel rijk geworden bent, dat je gesmokkeld hebt en dat je in de schilderijenvervalsing je brood verdient. Dat je een groot-pooier bent geweest. Zet dat nou eens recht’.

Die geruchten over mijn persoon, klopte wel een beetje. Je moet goed begrijpen dat de meeste van mijn oude buurtvrienden, ik bedoel jongens waar ik mee op straat gespeeld en op de lagere school gezeten had, geëindigd waren als banketbakker, timmerman, loodgieter, een paar als beroepswerkeloze. Maar bovenal zijn ze als huisvader geëindigd! Hun vrouwen, met enigen had ik nog gescharreld, waren voornamelijk huisvrouw geworden. Mijn levensloop en beroep wekten dus nogal wat verbazing in onze buurt. Verbazing verwordt al snel tot jaloezie. Ik sprong er dus een beetje uit met mijn universitaire studie, met mijn verkooppraktijken langs de deur. Ik was ook nog steeds niet getrouwd; en reken maar dat dat toen een hoop wantrouwen gaf. Niet getrouwd zijn en wel steeds dames over de vloer krijgen, betekent roddel. De roddels waren dan ook niet mis: ik zou de belasting getild hebben voor een paar miljoen. In de blanke slavinnenhandel was ik thuis. Afgedankte kunstgebitten zou ik verhandeld hebben met tanden van overledenen erin. Gemene boeken zou ik hebben verkocht! De gevangenis zou ik beter van binnen dan van buiten kennen! Noem maar op. Sommige zaken klopten een beetje en andere waren erg overdreven! Maar in ieder geval was het zo dat hoe meer die oude buurtvrienden verkommerden in hun huishoudens en hun sleur, des te meer werden de verhalen

over mij opgeblazen. Voorts begrepen ze maar niet hoe ik mijn kostje bij elkaar scharrelde en daar toch nog een auto van reed; reken maar dat ik dat zelf soms ook niet helemaal doorhad!

‘En’, vervolgde hij, ‘vertel dan ook eens over mijn tuinderbestaan, mijn tijd bij de SS, mijn tijd als arme soeter, Neeltje mijn gouwe meid en haar zuster Alie. Alles ben ik aan het vergeten! Of weet je het zelf niet meer? Is die kop van jou ook een soort gatenkaas geworden net als de mijne?’ Of ik het nog wist! Mijn schilderijenverkoop langs de deur en niet te vergeten het colporteren met die gezinsencyclopedieën. Mijn bestaan als pseudoarts, pardon kruidendokter. ‘Kijk’, vervolgde hij ‘als je geen boek schrijft dan is het net of het nooit gebeurd is, of we niet geleefd hebben. Daar zat wat in. Verder kwam hij niet, begon weer te ruften en te boeren. Klakte nog maar een Wodkaatje of twee naar binnen. Liet zijn vocht lopen, zomaar op zijn dure bank; stijl: Louis de zoveelste. Ik heb toen maar politie en GGD gebeld en de zaak uiteengezet. Ze voerden hem af, per ambulance, naar een particulier verzorgingstehuis. Ja, particulier, want ‘Meheer had eige middelen!’ Daar waren die gasten van de GGD snel achter, ze keken alleen maar naar zijn bevuilde kostbare interieur; ‘eige middelen’, stelden ze toen vast. Ze brachten hem naar ‘Huize Bukker’. Een particuliere verzorgingstent; daar namen ze dat soort gevallen op.

Eigenlijk is het mijn oude buurjongen, die Gus Vis, in feite is hij mijn vriend. We zijn in dezelfde buurt geboren; hij een aantal jaren eerder dan ik. Hij zit nou in ‘Huize Bukker’ met al zijn geld, tussen allemaal van die demente ouderen. Over een paar jaar zit ik er. Hij weet werkelijk niks meer. Ja, toch, soms bij vlagen herinnert hij zich dingen uit het verleden; hele verhalen lepelt ie dan op. Het front in Rusland, zijn detentie in Vught en ook ja, die ook, de herinneringen aan Alie Paanacker en ook aan Neeltje Paanacker, de zuster van Alie. Hij ligt bijna de hele dag op zijn bed in een kamer met nog zes andere dementerende verwanten zonder geest. Er is er een bij die werd binnen gebracht in zijn zondagse pak met het verzetskruis en nog een paar onderscheidingen en een paar huisordes op zijn revers maar wel op blote voeten. Volkomen uitgehongerd en vervuild! Ze

hadden hem opgepikt in het Amsterdamse Bos. Hij liep ringetjes van frisdrankblikjes te zoeken. Hij dacht dat ze van puur zilver waren.

Ook de generatie van verzetsmensen is kennelijk aan het uitsterven. De SS-er en de verzetsman op een kamer; allebei zo dement als een deur. Soms hebben ze elkaars kunstgebit in; het past wonderwel ook nog. Maar laat ik verder gaan met mijn boek. Hoe begin je een boek? Nou, gewoon bij het begin en dat is voor mij bij mijn geboorte. Weet u trouwens waar ik geboren ben als buurjongen van Gus Vis? Ik, Bastiaan Bras, ben geboren in de S....nstraat nummer 36 tweehoog te Amsterdam West. Dat is bij het Mer...plein. Bras stamt trouwens af van het Franse “Brasseur=Brouwer” en Bas stamt af van Bastiën; soldaat van Napoleon. Hij was de eerste Nederlandse Bas Bras, getrouwd met een ‘dame’ uit de Amsterdamse Jordaan. Na 1813, als een der weinig overlevenden uit de Russische veldtocht van gekke Nappie, is die ouwe Brasseur in Holland gebleven. Bij inschrijving, in Amsterdam, is Brasseur verbasterd tot Bras. Zo wil het verhaal in de familie. Alleen eerste kleinzoons kregen de voornaam van Bas. Vijf generaties Brassen leven al rond en gezond in Nederland. Kerngezonde evenwichtige kleine middenstanders, eigen baasjes waren die Brassen. Die eerste Bras was soldaathoefsmid bij de cavalerie van Napoleon; kwam net als Gus Vis, alleen 140 jaar eerder heel uit Rusland terug en bleef in Holland als smid achter. Maakte verdomde mooie vuurkorven; destijds, in 1813, de openhaard voor de kleine man. Zijn zoons en kleinzoons bouwden de zaak uit tot een kachelsmederij en later tot een zaak in gaskachels en centrale verwarmingsinstallaties. ‘Bras Kachelsmederij, Verwarmingssystemen en Sanitair; 24 uur service aan huis’.

Eerlijk is eerlijk, eigenlijk waren ze niet allemaal zo evenwichtig die kleine middenstanders met de naam Bras! Een paar gekken zaten er in die familie. Een oudoom van mijn vader, ome Tinus, was een beetje van ‘lotje getikt’; sprak een aantal talen en hij had een mooie hand van schrijven. Hij was tolk op een handelskantoor, het verhinderde hem niet om zich zo nu en dan te bevuilen als een baby. Zijn zuster stopte hem dan in bad; ze kregen iets die twee, tijdens het

baden denk ik. Met als gevolg een kind. Alle twee het gekkenhuis in. Het product van hun inteelt kwam ook in een gesticht. Ik weet niet wat er van die twee en dat kind is geworden.

Een ander familielid, een oudtante, beweerde met een graaf te zijn getrouwd! Knappe kerel die graaf. Hij droeg een snor, een adellijke snor. Een snor met krullen. De adeldom straalde van al zijn portretten. Samen bezochten ze in de jaren voor de eerste wereldoorlog de familie Bras. Ze reden in een eigen koets type: 'Vierspan'*

Hij voorzag haar goed van goud en andere in grafelijke kringen onmisbare zaken. Thuis bij haar en die 'graaf', hing een Bosboom, een Schelfhout en een Koekoek (bepaald geen kladschilders) aan de muur. Mijn vader is als kind eens bij ze op bezoek geweest. Ze bewoonden een huis met twaalf kamers aan de Herengracht. Later bleek die graaf net zoveel graaf te zijn als hun huwelijk een huwelijk. Eigenlijk was die graaf een (gentlemen) oplichter, handelde in nep-aandelen. Alle twee, die tante en die 'graaf', zijn in de gevangenis en daarna in het armenhuis beland. Volkomen aan lagerwal zijn ze geëindigd.

Verder was er nog een oom die ik zelf heb gekend. Die oom was volkomen krankzinnig. Het was een broer van mijn vader, oom Titus. Hij zat in het gekkengesticht 'Meer en Berg' in Den Dolder. Eind jaren dertig ben ik, samen met pa, naar hem toe geweest. Hij vulde in dat gesticht grote rieten manden met zand. Niet zo bijzonder, er zijn meer mensen die dat doen. In zijn geval echter, zat er geen bodem in die manden. Hij trok die mand omhoog en begon weer opnieuw; ondertussen discussieerde hij met mijn vader over de schepping en het hiernamaals. Wat was er eerder de kip of het ei? Was Adam de vader van zijn eigen kleinkinderen? Dat soort problemen hielden hem bezig. Ook de politieke krachtsverhoudingen in Europa kwamen aan bod. Ik wil maar zeggen: 'Ze, die Brassen, waren niet allemaal evenwichtig en stabiel; maar de meesten wel'.

Mijn moeder verweet mijn vader, als er spanningen in het gezin waren, dat zijn familie uit een stelletje achterlijke figuren bestond.

Pa was dan weer eens, direct van een zware loodgietersklus, in zijn werkkleding naar huis gekomen. Had zich niet 'eventjes', als een 'heer', verkleed in de werkplaats van zijn bedrijf. Kwam, oh schande, in zijn overall de straat in gelopen. Dan brandde ma los: 'Je haalt de kroon van mijn hoofd om als een werkman thuis te komen; dat doe je erom.' 'Ach mens wat weet jij daar nou van. Ik heb de hele dag met de monteurs in een donkere en natte kruipruimte gelegen om een gasleiding te leggen', verdedigde hij zich. 'Jij bent de zoon van de eigenaar en medefirmant, jij moet ze aan het werk zetten en zelf niet meewerken', kaatste zij weer terug. Het was crisistijd en mijn arme pa en ook opa moesten keihard meewerken om niet failliet te gaan; ze verdienden vaak minder dan hun eigen monteurs. Daar had die ma van mij, als 'directeursvrouw', met een kroon op haar hoofd geen boodschap aan. Ze gilte weer verder: 'Mijn vader was tenminste handelsreiziger bij de Handelmaatschappij en hij droeg een hoed en een stropdas. Je kon hem altijd door een ringetje halen. Jouw familie liep toen al eeuwen in blauwe kiel en werkschoenen. In jouw familie komen alleen maar gekken en oplichters voor!' Dat verweet ze hem dan ook nog eventjes. Ze doelde op oom Titus en die tante met die koets en die knappe graaf, dat begreep ik wel als kind. Dat verwijt van haar weerlegde hij, die pa van mij, altijd snel met: 'Jouw ouwe vaar kon zijn vingers niet uit de kas houden en is geëindigd in een streepjespak in Hoorn, in de 'Krententuin*'. Een mooie vertegenwoordiger was die ouwe vader van jou. Hij kon alleen knijpers inpakken om zijn rokertje te kunnen verdienen daar in 'De lik'.

Een lolletje was het trouwens niet die jonge jaren van mij. Ik heb als kleuter heel wat keukengerei langs zien komen; veel vaatwerk, soms grote stukken en die kunnen hard aankomen, soms messen en bijlen! Onder de eettafel, achter de grote fauteuil in de woonkamer, zat ik verscholen, eerste rang in mijn functie van waarnemer. Het leek wel een bombardement. Af en toe vlogen er ook wat boeken door de kamer. Van die periodieke ruzietjes waren het. Twee mensen die nog duidelijk naar elkaar aan het toegroeien waren. 'Ik zal aan hem motte wennen', zei ma altijd; ze wees dan op pa. Pa was die 'Hem'. Soepterrines en borden waren geliefde gooi- en smijtvoorwerpen,

dat weet ik nog goed. Ma gooide veel preciezer met de borden dan pa met de kop en schotels. Hij was meer voor het grote werk; de boeken, de soepterrines. Grote boeken mikte hij feilloos naar d'r kop; net op fladderende duiven. 'Hier, die is voor je achterlijke vaar met zijn mooie pakkie an!' En hup, daar vloog dan weer een groot stuk aardewerk door de kamer. 'Mijn Regout*! Mijn Terrine*! Die heb ik ooit gekregen van tante Daatje, die gaat er aan; pas op gemeen achterlijk beest!' gilte ze dan. Dan volgde weer een boek: 'M'n Statenbijbel, die verrinneweer je vuile schoft!' Na nog wat gooi en smijtwerk volgden de verwijten over en weer. Na elkaar nog enige ziektes te hebben toegewenst, na nog wat gil- huil- en brulwerk, vielen ze elkaar weer in de armen. Daarna werd alles opgeveegd met 'stoffer en blik' en de 'Luiwagen', (een soort van rolbezem); een stofzuiger hadden ze, in die kleutertijd van mij, nog niet! Ach, overal is weleens wat.

Later, tijdens de Duitse bezetting toen alles alleen nog 'Op de bon' te krijgen was en je alleen met z.g. aardewerkpunten keukengerei kon kopen, gooiden ze niet meer met die moeilijk aan te schaffen objecten. Ze waren ouder en rustiger geworden. Mensen waren toen, in het algemeen, voorzichtiger met het gebruik van allerlei huishoudelijke artikelen, die moeilijk en vaak alleen op de zwarte markt te bemachtigen waren. Trouwens, de moffen hebben meer van die gezinnen gered in de oorlog; ik bedoel tijdens de bezetting. Neem nou die familie Wengelijs; we keken uit op hun achterbalkon, een waranda. Niet alleen vaatwerk sneuvelde daar maar ook hele ruiten. De glaszetter was bij Wengeluis kind aan huis. In de oorlog is hij bij de SS gegaan en nooit meer teruggekomen; zij is gaan verkeren met een Gefreiter*. Zeer vredige tijden braken aan; nooit nachtelijk glasgerinkel en gegil meer; hun borden bleven heel. Hun huwelijk is, kun je wel zeggen, vredig geëindigd. Dat hebben die moffen toch ook maar mooi bereikt; ik bedoel maar. De oorlog bracht niet alleen slechte dingen. Het bracht ook harmonie in het gezin van Wengelijs, gewoon door sommige zaken als keukengerei schaars te laten zijn.

Trouwens, pa en ma hadden alle twee een beetje gelijk. Waar twee kijken hebben twee schuld. Pa zijn vader liep graag in een overall